

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Politologica XVI (2016)

ISSN 2081-3333

Kamil Stolarek

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

„Grecja należy do Greków”, czyli działalność polityczna Złotego Świtu w III Republice Greckiej

Wstęp

Historia polityczna III Republiki Greckiej to okres bardzo burzliwy i obfitujący w rozmaite przetarasowania na greckiej scenie politycznej, a także skandale, które niejednokrotnie odbiły się echem w całej Europie oraz na świecie. Jedną z takich kwestii jest kontrowersyjna działalność Złotego Świtu, zwanego również Złotą Jutrzenką (gr. Xrysi Avgi, XA, ang. Golden Dawn, GD), greckiej skrajnie prawicowej partii politycznej o neonazistowskich poglądach, zyskującej ostatnio coraz szersze wpływy i odnoszącej znaczne sukcesy wyborcze. Przedstawiciele tego ugrupowania wykazują postawy antyestablishmentowe, antyunijne, antysemityczne i antyimigranckie oraz reprezentują przy tym poglądy skrajnie nacjonalistyczne, którym przyświeca hasło „Grecji należącej do Greków” (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή).

Badając historię działalności partii Złotego Świtu, trzeba zaznaczyć, że nie odnosiła ona większych sukcesów wyborczych przez niemalże dwie dekady, tj. od momentu jej powstania w 1993 roku aż do wyborów parlamentarnych w roku 2012. Wybory z 2012 roku, a także z lat kolejnych, pokazały jednak, że partia diametralnie zyskała na swoim poparciu w obliczu recesji gospodarczej III Republiki Greckiej, kiedy państwo pogrążone w kryzysie zostało zmuszone do przeprowadzenia dotkliwych dla społeczeństwa reform gospodarczych, których efektem było diametralne odwrócenie się społeczeństwa greckiego od dotychczasowych opcji politycznych, tj. Nowej Demokracji i Panhelleńskiego Ruchu Socjalistycznego, oraz znacząca frustracja przejawiająca się w licznych strajkach generalnych i masowych akcjach antysystemowych. Mimo wszystko działalność Złotego Świtu niesie za sobą wiele kontrowersji z uwagi na liczne wydarzenia, których skutki budzą wiele zastrzeżeń co do funkcjonowania partii w oparciu o zasady demokratycznego państwa prawa.

Jednym z takich wydarzeń było zamordowanie przez zwolenników Xrysi Avgi greckiego muzyka hiphopowego, Pawłosa Fyssasa, znanego pod pseudonimem artystycznym Killah P., który odnosił się krytycznie wobec partii Złotego Świtu, wyrażając przy tym w swoich tekstach lewicowe poglądy na temat polityki i gospodarki. Innymi kwestiami rodzącymi obawy przed działaczami Złotego Świtu są liczne prześladowania imigrantów w Grecji w oparciu o stosowanie przemocy i łamanie praw człowieka. Celem niniejszego szkicu będzie ukazanie działalności politycznej Złotego Świtu oraz próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego partia łamiąca demokratyczne zasady nadal

posiada status partii politycznej, a jej przedstawiciele znajdują się w Parlamencie Grecji i w Parlamencie Europejskim. Tym samym zastosowana przez autora metodologia badań koncentrować się będzie przede wszystkim na szeroko rozumianej analizie źródeł zastanych, jak np. dokumenty prawne czy program partii. Niezbędne również będą dane statystyczne dotyczące wyborów lokalnych, parlamentarnych, a także do Parlamentu Europejskiego, jakie odbyły się w III Republice Greckiej.

Tło historyczne Złotego Świtu

Historia Złotego Świtu jako ugrupowania politycznego sięga lat osiemdziesiątych XX wieku, jednak oficjalne uznanie organizacji jako partii politycznej dokonano dopiero w 1993 roku. Zdaniem autora, aby przybliżyć początki działalności Złotego Świtu, należy w pierwszej kolejności przedstawić biografię jej lidera, tj. Nikolaosa Michaloliakosa, gdyż to właśnie on jest pomysłodawcą założenia Xrysi Avgi oraz nieustającym liderem tej partii od momentu jej powstania.

Nikolaos Michaloliakos urodził się 16 grudnia 1957 roku w Atenach. Ukończył studia na Wydziale Matematyki Narodowego Uniwersytetu Ateńskiego im. Joanisa Kapodistriasa. Już w okresie młodości miał problemy z prawem. Był członkiem skrajnie prawicowej Partii 4 Sierpnia, która w swojej ideologii odwoływała się do dziedzictwa piętnującego rządu dyktatorskie Joanisa Metaksasa. Pierwszy raz został aresztowany w wieku 16 lat (1974 rok) za udział w zbiorowym proteście przeciwko polityce Wielkiej Brytanii wobec inwazji tureckiej na Cypr (Μιχαλολιάκος Νίκος Γ.). Kolejny raz został aresztowany w grudniu 1976 roku. Powodem było pobicie grupy dziennikarzy podczas pogrzebu Evangelosa Malliosa, policjanta, który podczas rządów junty Czarnych Pułkowników torturował przedstawicieli opozycji (Néδος 2005). Podczas tej pobytu w więzieniu przyszedł lider Złotego Świtu poznał osobie odsiadującego dożywotnią karę pozbawienia wolności pułkownika Georgiosa Papadopoulosa, członka formacji hitlerowskiej, kolaboracyjnych Batalionów Bezpieczeństwa, a później prezydenta Grecji i głównego organizatora zamachu stanu w 1967 roku. Wywodził się z wojskowej rodziny, dlatego też po wyjściu z więzienia postanowił kontynuować tradycję ojca i brata, i również rozpoczął służbę w greckiej armii, z której jednak został szybko wyrzucony. Sam Michaloliakos twierdził, że przyczyną tego zdarzenia były jego poglądy ideologiczne, jednak prawdziwym powodem była rzekoma kradzież broni i amunicji na rzecz bojówek walczących ze środowiskami lewicowymi (Sturis 2013: 48–50). W 1978 roku doszło do serii zamachów bombowych w dwóch ateńskich kinach, podczas projekcji radzieckich filmów. Za zdarzenia te odpowiadały skrajnie prawicowe ugrupowania ekstremistów, których szeregi zasiliał sam Michaloliakos. W wyniku śledztwa lider Xrysi Avgi trafił w styczniu 1989 r. ponownie do więzienia pod zarzutem nielegalnego rozprowadzania broni i materiałów wybuchowych, gdzie odsiadywał wyrok 13 miesięcy pozbawienia wolności (Φυλάκιση 13 και 10 μηνών ..., 1979).

Pod koniec roku 1980, po wyjściu na wolność, Nikolaos Michaloliakos wraz z grupą swoich zwolenników rozpoczął wydawanie narodowo-socjalistycznego

„Grecja należy do Greków”, czyli działalność polityczna...

[139]

magazynu „Xrysi Avgi”. Michaloliakos miał wtedy dopiero 23 lata. Analizując treści artykułów w poszczególnych numerach magazynu, można zauważyć, że nawiązywały do ideologii nazistowskiej. Na szczególną uwagę zasługuje numer czasopisma, na którego okładce zamieszczono zdjęcie Führera III Rzeszy Niemieckiej – Adolfa Hitlera. W tekstach tego numeru niejednokrotnie Hitler był wystawiany jako „bohaterski wizjoner Europy” (Sturis 2013: 48–50). Obecny charakter pisma nie wskazuje, że od tamtych czasów ideologia magazynu się zmieniła, co podkreślają niektóre okładki magazynu z lat 2006–2007.

Fot. 1. Okładka pierwszego numeru magazynu „Xrysi Avgi”.

Źródło: Wikimedia.org, <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/el/2/27/HA1cover>. Dostęp 15 marca 2016.

Fot 2. Wybrane okładki numerów magazynu „Xrysi Avgi” z lat 2006–2007.

Źródło: Wordpress.com, https://stateerrorism.files.wordpress.com/2012/05/ekswf-prd-xa_mai-ioun2007io-ul2006.jpg. Dostęp 15 marca 2016.

W 1984 roku zawieszono działalność wydawniczą magazynu „Xrysi Avgi” z powodu wstąpienia Nikolaosa Michaloliakosa w struktury skrajnie prawicowej Politycznej Unii Narodowej (gr. Ethniki Politiki Enosis, EPEN), w której przejął przywództwo jej młodzieżówki. Należy również zaznaczyć, że wówczas organizacją tą sterował z więzienia pułkownik Georgios Papadopoulos. Tego samego roku partia ta uzyskała 2,3% poparcia w wyborach do Parlamentu Europejskiego, co w przeliczeniu dało partii jeden mandat w Brukseli (Clogg 1987: 96). Pomimo chwilowego sukcesu członkom Politycznej Unii Narodowej nigdy nie udało się uzyskać jakiegokolwiek reprezentacji w ogólnokrajowych wyborach parlamentarnych (Clogg 1987: 100–102).

W wyniku konfliktów pomiędzy prawicą a narodowymi socjalistami, jeszcze w styczniu 1985 roku, przed czerwcowymi wyborami, Michaloliakis opuścił struktury EPEN i wraz z kilkoma innymi zwolennikami założył własną, nieoficjalną partię polityczną – Ludowy Ruch Narodowy (gr. Dimofilí Ethnikó Kínima – Xrysí Avgí, DEK-XA). Za symbol ugrupowania ustanowiono grecki meander, którego grafika jest zbliżona do hitlerowskiej swastyki (Ellinas 2013: 547). W 1987 roku wznowiono działalność wydawniczą „Xrysi Avgi” (Ψαράς 2012: 52–53). Jednak początkowa działalność tego ugrupowania miała charakter marginalny, aż do początków lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy wybuchł konflikt grecko-macedoński, którego zasadniczym przedmiotem był sprzeciw strony greckiej wobec utworzenia nowego państwa o nazwie Republika Macedonii w wyniku rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Ateny uważały, że nazwa Republika Macedonii narusza greckie dziedzictwo narodowe. Kolejną, istotną dla Greków, kwestią, była flaga Republiki Macedonii przedstawiająca szesnastoramienną gwiazdę, tzw. Słońce z Werginy, która nawiązywała do tej samej, którą odnaleziono w 1978 roku w Werginie, w grobowcu Filipa Macedońskiego, ojca Aleksandra Wielkiego. Kwestia sporu odnosiła się również do konstytucji Macedonii, gdzie widnieje zapis, „iż Macedonia reprezentuje interesy wszystkich Macedończyków, zarówno w kraju, jak i za granicą” (Brzeziński 2002: 233). Wspomniane zdanie zostało negatywnie odebrane przez grecki rząd, który zarzucił nowo powstałej republice, iż nie dość, że chce okraść Grecję z jej bogatego dziedzictwa kulturowego, to dodatkowo wysuwa roszczenia do północnej prowincji państwa, którą stanowi Macedonia Egejska. Tym samym rząd Grecji domagał się zmiany nazwy państwa na Republikę Skopje. Konflikt grecko-macedoński trwał niemalże pięć lat i został zakończony dopiero w 1995 roku, w Waszyngtonie, dzięki skutecznej mediacji ONZ, Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych. W ostateczności władze Macedonii zgodziły się na kilka ustępstw: uznanie państwa pod nazwą Byłej Jugosławańskiej Republiki Macedonii (ang. The Former Yugoslav Republic of Macedonia – FYROM), wprowadzenie do konstytucji zapisu o zrzeczeniu się roszczeń terytorialnych wobec sąsiadów oraz zmianie flagi republiki z szesnastoramiennej na ośmioramienną.

Istota powyższego konfliktu jest o tyle ważna, że właśnie wtedy uaktywniła się w znaczący sposób działalność Złotego Świtu. 10 października 1992 roku trzydziestu członków Złotego Świtu zaatakowało studentów na Uniwersytecie Ekonomicznym w Atenach podczas masowej demonstracji przeciwko stosowaniu nazwy Macedonia

przez Republikę Macedonii (ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ..., 1998). Mniej więcej w tym samym czasie na ulicach Aten coraz częściej dochodziło do eskalacji przemocy ze strony gangów ulicznych, których przywódcą był Giannis Giannopoulos, były oficer wojskowy, powiązany z południowoafrykańską paramilitarną grupą polityczną o rasistowskich poglądach Afrikaner Weerstandsbeweging (AWB) w latach osiemdziesiątych XX wieku (Τσιφτοσής 2005).

Wydarzenia te przyniosły Złotemu Świtowi znaczny rozgłos, który przyczynił się do pozyskania ponad 200 nowych członków. Decyzją Sądu Najwyższego III Republiki Greckiej z 1993 roku, Złoty Świt uzyskał status partii politycznej, dzięki czemu już w 1994 roku członkowie Xrysi Avgi po raz pierwszy wystartowali w wyborach do Parlamentu Europejskiego, jednak nie odnieśli w nich spektakularnego zwycięstwa. Niektórzy członkowie Złotego Świtu uczestniczyli również w bośniackiej wojnie w 1995 roku, wchodząc w skład Greckiej Straży Ochotniczej (gr. Ellinikí Ethelontikí Frouará, EEF), która z kolei była częścią serbskiego korpusu wojskowego Drina. Część członków EEF była obecna w Srebrenicy podczas ludobójstwa śródowisk muzułmańskich. Po upadku miasta, podnieśli grecką flagę na ruinach jednego z kościołów (Iatrou 1995).

Kolejnym aktem przemocy ze strony Złotego Świtu był rok 1998, kiedy członek partii Antonis Androutsopoulos zaatakował lewicowego aktywistę, studenta Dimitrisa Kousourisa, co przykuło uwagę mediów i nadało partii negatywną opinię w społeczeństwie. Na skutek tego wydarzenia, jak również w wyniku niskiego poparcia w wyborach parlamentarnych z 1996 roku, coraz więcej członków Xrysi Avgi zaczęło opuszczać struktury partyjne. Sam Androutsopoulos przyznał się do winy dopiero w 2005 roku i został skazany na 21 lat pozbawienia wolności. W tym samym roku lider XA postanowił o zawieszeniu działalności partyjnej na skutek starć z anarchistami (Αναστέλλεται η λειτουργία...). Wtedy też dotychczasowi członkowie Xrysi Avgi przeszli do powstałej rok wcześniej, również skrajnie prawicowej partii Patriotycznego Sojuszu (gr. Patriotikí Symmachía, PATRI.S). Jej pierwszym liderem był członek Złotego Świtu – Dimitrios Zaphiropoulos, natomiast sam Michaloliakos również wstąpił do PATRI.S, przez co uważano, że nowa partia to jedynie kontynuacja działalności politycznej Xrysi Avgi, ale pod inną nazwą (Για την αναστολή...). Jednak zarzuty te były silnie przez działaczy z PATRI.S, co *de facto* potwierdzało jedynie rzekome zawieszenie działalności politycznej Złotego Świtu.

Odrodzenie Xrysi Avgi 2007–2016

W marcu 2007 roku odbył się VI Kongres Złotego Świtu, na którym Nikolaos Michaloliakos wydał oświadczenie o wznowieniu aktywności politycznej i ideologicznej partii. Od tego momentu jej działacze podjęli liczne działania na rzecz uzyskania szerszego poparcia wśród greckiego elektoratu. Michaloliakos podjął próby kontaktu ze środowiskami narodowymi w całej Europie. Nawiązał stosunki z francuskim Frontem Narodowym, włoską Nową Siłą oraz z Narodowodemokratyczną Partią Niemiec (Sturis 2013: 48–50).

Pierwszy znaczący sukces Złotemu Świtowi przyniosły wybory samorządowe w 2010 roku, kiedy to zdobył on 5% poparcia wyborczego, a Michaloliakisowi udało się dostać do Rady Miejskiej w Atenach. Od tego momentu działacze Złotego Świtów zaczęli coraz mocniej akcentować swoją ideologię, której efektem było opublikowanie Manifestu w 2012 roku. W owym Manifestie pojawiają się zdania nawołujące społeczeństwo do buntu przeciwko rządowi, które doprowadziły do nadmiernego zadłużenia państwa, a tym samym jego niewydolności ekonomicznej, co w konsekwencji doprowadziło do kryzysu gospodarczego.

Jesteśmy świadkami końca nowego systemu, ostatnich aktów dramatu, który doprowadził naszą ojczyznę do katastrofy gospodarczej, złamał narodową i społeczną tkankę kraju, skruszył grecką moralność i wszelkie tradycyjne wartości.[...] Dziś wiele się zmieniło, kryzys gospodarczy i brak bogactwa rozproszył sadzę w świadomości Greków. Złoty Świt jest więc nadzieją i sloganem w ustach setek tysięcy, a może nawet milionów naszych rodaków. Złoty Świt to coś więcej niż partia polityczna. To nadzieja na przetrwanie hellenizmu w trudnych czasach. To sekret głosu krwi, która przechodzi nieustannie przez tysiące lat aż do dzisiaj, aby podnieść Greków i obudzić ich sumienie. Ta prosta broszura, którą trzymasz w dłoniach, zawiera nasze krótkie propozycje dla dalszej polityki państwa. Naszym zasadniczym celem jest, aby Grecy ponownie stanęli na nogi, a Grecja zdobyła taką pozycję międzynarodową, na jaką zasługuje jako centralny punkt we wrażliwej geopolitycznej wschodniej części Morza Śródziemnego (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή).

W omawianym manifestie zawarto wiele antysystemowych hasła, jak np. sprzeciw wobec Unii Europejskiej czy wydalenie z terytorium państwa wszystkich imigrantów. Jeżeli chodzi o to pierwsze, to Manifest Złotego Świtów głosi, że „wejście Grecji do Unii Europejskiej oznaczało rozpad naszego pierwotnego sektora gospodarki i całkowite zniszczenie produkcji rolniczej, rzemieślniczej i niegdyś potężnego przemysłu greckiego. [...] Wreszcie Euro okazało się naszym niszczycielem. Waluta narodowa daje szansę na niezależność narodową [...]. Aby osiągnąć ten cel, konieczna jest samowystarczalność” (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή). Należy jednak przypomnieć, że Grecja przystąpiła do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, przemianowanej później na Unię Europejską, w celu zapewnienia sobie gwarancji ochrony systemu demokratycznego przed ponownym zamachem stanu, do jakiego doszło m.in. w 1967 roku, kiedy to w państwie nastąpiły dyktatorskie rządy junty Czarnych Pułkowników. Idąc dalej za tym faktem, autor uważa, że przy założeniu wyjścia Grecji z Unii Europejskiej, jednym z możliwych scenariuszy rozwoju takiego stanu rzeczy byłaby postępująca destabilizacja ustrojowa państwa, co z kolei mogłoby doprowadzić w Grecji do kolejnego zamachu stanu, tym razem ze strony Złotego Świtów. Dlatego, zdaniem autora, z punktu widzenia negacji Unii Europejskiej Złoty Świt stanowi duże zagrożenie dla greckiego państwa.

Innym hasłem Złotego Świtów jest koniec nielegalnej imigracji: „Złoty Świt odróżnia greckich obywateli od cudzoziemców legalnie przebywających w kraju i oczywiście tych nielegalnych, których nazywa najeźdźcami [...]. Nielegalni imigranci – najeźdźcy – są źle zorganizowaną armią, która rozkłada strukturę społeczną

i alienuje naszą tożsamość narodową. Dlatego nielegalni imigranci, jako obce ciało greckiego społeczeństwa i jako gwałciciele ustawodawstwa, powinni zostać natychmiast wyrzuceni” (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή). Biorąc pod uwagę te słowa warto podkreślić, że działalność Złotego Świtu w latach 2010–2015 opierała się w głównej mierze na tzw. czyszczeniu ulic. „Bandy zamaskowanych przybyszów z Afganistanu, Iraku, Pakistanu, Somalii, Bangladeszu. W ruch idą kije bejsbolowe, kastety i policyjne pałki, które można kupić w sklepach prowadzonych przez członków partii. Ofiary nie zgłaszają pobić, bo obawiają się aresztowania, nie idą do szpitala, bo nie mają ubezpieczenia, policja umywa ręce” (Sturis 2013: 48–50). Niekiedy dochodzi do sytuacji, kiedy bojówki Xrysi Avgi przeczesują szpitale w celu znalezienia, a później wyrzucenia, nielegalnie pracujących imigrantów (Kokot 2013a). W szczególności, jeżeli chodzi o policję, to kwestia działalności politycznej partii wydaje się być jeszcze bardziej problematyczna, gdyż w jej strukturach zrzeszonych jest bardzo wielu funkcjonariuszy różnych formacji mundurowych, od policji, przez wojsko, do straży granicznej. Jednym z dowodów na to może być już na wstępie wspomniane morderstwo w „biały” dzień, w centrum Aten, kiedy to rzekomy sympatyk lub członek Złotego Świtu Georgios Rupakias zasztyletował lewicowego aktywistę Pavlosa Fyssasa (Kokot 2013b). Zdarzenie to wstrząsnęło całą Grecją. Premier Grecji (Antonis Samaras) zalecił kontrolę biur Złotego Świtu. Początkowe wyniki śledztwa nie przyniosły jednak wymiernych efektów, gdyż osoby, którym powierzono prowadzenie śledztwa, były również zwolennikami Złotego Świtu (Kokot 2013c). Od tej pory wszyscy Grecy zaczęli odczuwać niepokój przed coraz częstszymi zamachami i aktami przemocy ze strony działaczy Złotego Świtu

Innym hasłem, tym razem skierowanym przeciwko rządzącym, jest redystrybucja dochodów i bogactwa narodowego: „Nierówności społeczne i bezwarunkowe oddanie naszego narodowego bogactwa garstce bogaczy musi zostać natychmiast zatrzymane. [...] Złoty Świt jest jedyną siłą polityczną, która nie jest związana potężnymi interesami finansowymi, ma na celu przede wszystkim planowanie zwalczania nierówności społecznych i równego podziału naszego całego bogactwa narodowego” (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή). Działacze Złotego Świtu nie przedstawili, niestety, metod, jakimi osiągnęliby taki stan rzeczy w krótszym czasie.

Manifest kończą słowa: „Nasza rasa jest nadal na szczycie, mimo to stąpa po twardej drodze i nadal pod górę, jak po starożytnej drodze cnoty. Na końcu tej drogi wschodzi już na horyzoncie duża i silna Grecja, Grecja nowego hellenizmu Złotego Świtu” (Ταυτότητα Χρυσή Αυγή). Celem Złotego Świtu, zdaniem autora, jest walka ze wszystkimi opcjami politycznymi w państwie, obalenie dotychczasowego systemu, a może nawet ustroju, oraz wprowadzenie Grecji tylko dla Greków. Tym samym, według autora, znaczne zagrożenie ze strony partii, której delegalizacja jest w Grecji formalnie niemożliwa.

Ową niemożliwość delegalizacji działalności partii politycznej, które głosi antysystemowe poglądy, ujawniono dopiero w momencie, kiedy aresztowano większość posłów ze Złotego Świtu wraz z ich liderem Nikolaosem Michaloliakisem. O ile była możliwość uchylecia poszczególnym posłom immunitetów, o tyle Zgromadzenie

Narodowe doszło do wniosku, że Grecka Konstytucja (gr. To Syntagma tis Elladas), nie przewiduje delegalizacji partii politycznej (Naumstein 2013). Dlatego też często zastanawiać się nad pytaniem, w jaki sposób można ograniczyć działalność tej partii. Odpowiedź odnaleziono w finansach publicznych, czego efektem była nowelizacja ustawy o finansowaniu partii politycznych, w której wprowadzono zapis o wstrzymaniu dotacji z budżetu państwa dla tych ugrupowań, które zostaną oskarżone o działalność przestępczą czy terrorystyczną. Aby jednak tego dokonać, należy postawić w stan oskarżenia przynajmniej jedną piątą kierownictwa partii lub deputowanych do Parlamentu Grecji lub Parlamentu Europejskiego.

Należy podkreślić, że podjęte działania w przypadku Złotego Świtu nie okazały się być wystarczające. O ile aresztowano 9 z 18 greckich deputowanych, w tym lidera partii, o tyle partia ta nie ma znacznych problemów finansowych. Członkowie Złotego Świtu to bardzo zamożne osoby, czego dowodem mogą być 43 tys. euro znalezione w gotówce podczas aresztowania Michaloliakisa. Oznacza to zatem, że pozabawienie partii dotacji z budżetu państwa, niekoniecznie może w znaczący sposób zaburzyć dalszą działalność partii.

Tabela 1. Wyniki greckich wyborów parlamentarnych 2012–2015

Rok	Partia zwycięska	M	II miejsce	M	III miejsce	M	IV miejsce	M	KOLEJNE MIEJSCA
V 2012	ND	108	SYRIZA	52	PASOK	41	ANEL	33	KKE (26M); XA (21M); DIMAR (19M)
VI 2012	ND	129	SYRIZA	71	PASOK	33	ANEL	20	XA (18M); DIMAR (17M); KKE (12M)
I 2015	SYRIZA	149	ND	76	XA	17	Potami	17	KKE (15M); ANEL (13M); PASOK-DP (13M)
IX 2015	SYRIZA	145	ND	75	XA	18	PASOK-DIMAR	17	KKE (15M); Potami (11M); ANEL (10M); EK (9M)
LEGENDA:									
ANEL – Niezależni Grecy (gr. Anexartitoi Ellines)									
DIMAR – Demokratyczna Lewica (gr. Dimokratiki Aristera)									
DP – Drzewo Oliwne – Frakcja Demokratyczna (gr. Elia-Dimokratiki Parataksi)									
EK – Unia Centrum (gr. Enosi Kentrou)									
KKE – Komunistyczna Partia Grecji (gr. Kommounistiko Komma Elladas)									
ND – Nowa Demokracja (gr. Nea Dimokratia)									
PASOK – Panhelleński Ruch Socjalistyczny (gr. Panellinio Sosialistiko Kinima)									
Potami – Rzeka (gr. To Potami)									
SYRIZA – Koalicja Radykalnej Lewicy (gr. Synaspismos Rizospastikis Aristeras)									
XA – Złoty Świt/Złota Jutrzenka (gr. Chrysi Awgi)									
M lub (M) – Liczba uzyskanych przez daną partię mandatów									

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Parties and Elections in Europe*, <http://www.parties-and-elections.eu/greece.html>. Dostęp 23 marca 2016.

Podsumowanie

Tabela wyników w wyborach do Parlamentu Grecji stanowi jedynie dowód na to, że mimo restrykcji wymierzonych w działaczy Złotego Świtu, poparcie społeczne dla tej partii nadal rośnie, przez co obecnie stanowi ona trzecią siłę na greckiej scenie politycznej. Tym samym autor dochodzi do wniosku, że grecki system demokratyczny nie jest w pełni stabilny, gdyż ma swoje wady. Jedną z nich jest to, że partia, która realizuje swoją działalność w oparciu o niedemokratyczne zasady, tak jak ma to miejsce w przypadku Złotego Świtu, ma swoich delegatów w najwyższym organie legislacyjnym państwa, jak również w instytucjach ponadnarodowych, tj. w Parlamencie Europejskim. Należy również zaznaczyć, że jest to partia, która budzi wiele kontrowersji, jednocześnie stanowiąc przy tym zagrożenie zarówno dla ludności napływowej, jak i dla samych obywateli III Republiki Greckiej. Pojawia się zatem pytanie o przyszłość Złotego Świtu. Czy partia ta w przyszłości zajmie obecne miejsce SYRIZY czy też straci wszystkie miejsca w greckim parlamencie? Trudno w tej chwili udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Zdaniem autora, działalność polityczna Złotego Świtu prędzej czy później powinna zostać zawieszona w wyniku koniecznych zmian legislacyjnych, które stanowią znaczne wyzwanie dla greckich deputowanych. Należy jednak pamiętać, że przedstawione rozwiązanie jest tylko jednym z kilku możliwych scenariuszy.

Bibliografia

- „Αναστέλλεται η λειτουργία της ακροδεξιάς οργάνωσης „Χρυσή Αυγή”. In.gr, 1 grudnia 2005. <http://news.in.gr/greece/article/?aid=667563&lngDtrID=244>. Dostęp 16 marca 2016.
- „Για την αναστολή της λειτουργίας της Χρ. Αυγής”. ANTINAZISTIKH ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ. <http://www.antinazi.gr/anastoli.htm>. Dostęp 16 marca 2016.
- „Δημοτικές – Περιφερειακές Εκλογές 2014 Β' Κυριακή”. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΕΣ. <http://ekloges.ypes.gr/>. Dostęp 28 marca 2016.
- „Ευρωεκλογές Μαιος 2014”. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΕΣ. <http://ekloges.ypes.gr/>. Dostęp: 28 marca 2016.
- Μιχαλολιάκος Νίκος Γ.". Γενικός Γραμματευσ. <http://www.ethniko.net/ironyouth/michaloliakos.htm>. Dostęp 1 marca 2016.
- Νέδος, Βασίλης. 2005. „ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ – Το κλούβιο «αβγό του φιδιού”. *Το Βήμα* 11 września 2005.
- „ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ-ΕΛ.ΑΣ Τα κάτω άκρα της αστυνομία1ς”. 1998. *Ελευθεροτυπία* 27 września 1998. [16.03.2016]. <http://www.iospress.gr/ios1998/ios19980927a.htm>
- „Ταυτότητα Χρυση Αυγη”. Λαϊκός Συνδεσμος Χρυση Αυγη. <http://www.xryshaygh.com/kinima>. Przekład własny autora. Dostęp 1 marca 2016.
- Τσιφτσής Γιώργος. 2005. „Χρυσή Αυγή: Η Αρια φυλή της Ελλάδας”. *Νύγμα Περιοδικό* 10 czerwca 2005.
- „Φυλάκιση 13 και 10 μηνών σε δύο νεοφασίστες για κατοχή εκρηκτικών”. 1979. *Μακεδονία* 19 stycznia 1979. http://efimeris.nlg.gr/ns/pdfwin_ftr.

- asp?c=124&pageid=91219&id=-1&s=0&STEMTYPE=0&CropPDF=0. Dostęp 1 marca 2016.
- Ψαρράς Δημήτρης. 2012. *Η μαύρη βίβλος της Χρυσής Αυγής: Ντοκουμέντα από την ιστορία και τη δράση μιας ναζιστικής ομάδας*. Αθήνα: Πόλις.
- Brzeziński Andrzej M. 2002. *Grecja*. Warszawa: Wydawnictwo Trio.
- Clogg Richard. 1987. *Parties and Elections In Greece*. Durham (North Carolina): Duke University Press.
- Ellinas Antonis A. 2013. „The Rise of the Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”. *South European Society and Politics* 4 (18), s. 543–565. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13608746.2013.782838>. Dostęp 16 marca 2016.
- Iatrou Steve. 1995. „Greek volunteers fought alongside Bosnian Serbs”. *OMRI Daily Digest* II 136 (14 lipca 1995). <http://www.hri.org/news/balkans/omri/1995/95-07-14.omri.html#07>. Dostęp 16 marca 2016.
- Kokot Michał. 2013a. „Neonaziści rosną w kryzysie”. *Gazeta Wyborcza* 11 kwietnia 2013.
- Kokot Michał. 2013b. „W Grecji narasta przemoc”. *Gazeta Wyborcza* 19 września 2013.
- Kokot Michał. 2013c. „Policja kryła faszystów”. *Gazeta Wyborcza* 27 września 2013.
- Naumstein Piotr. 2013. „Aresztowanie liderów Żółtego Świtu”. *Meritum.pl*, 29 września 2013. <http://wmeritum.pl/aresztowanie-liderow-zlotego-switu/16044>. Dostęp 25 marca 2016.
- Parties and Elections in Europe*. <http://www.parties-and-elections.eu/greece.html>. Dostęp 25 marca 2016.
- Sturis Dionisios. 2013. „Kariera Nikosa M.”. *Polityka* 42 (2929) : 48–50.
- Wikimedia.org. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/el/2/27/HA1-cover.jpg>. Dostęp 25 marca 2016.
- Wordpress.com. https://stateerrorism.files.wordpress.com/2012/05/ekswf-prd-xa_mai-ioun2007_ioul2006.jpg. Dostęp 15 marca 2016.

“Greece belongs to the Greek” – political activity of Golden Dawn in Third Hellenic Republic

Abstract

This article deals with the extreme right party Golden Dawn, which is now the third force on the Greek political scene. The party is highly controversial, on the one hand violating the principles of the system, on the other hand exposing the numerous shortcomings in the formulation of the Greek law. The party seeks to outlaw other political groups. The existence of this party exposed the weakness of the Greek political system, and thus the party. The author describes the formation of said political party, as well as shows different concurrent circumstances and backgrounds. Moreover, he analyzes selected parts of the program of the party and compares them with the actual activities of the party.

Key words: Golden Dawn, Nikolaos Michaloliakis, Pawlos Fyssas, Patriotiki Symmachia, Greek Junta